

Richard Strauss ja ooper “Roosikavaler”

Richard Strauss (1864-1949) ulatuslik loomepärand hõlmab peaaegu kõiki žanre. Suures plaanis võib tema loomingut jagada kaheks - lavamuusika ja orkestrimuusika. Esimesed teosed, mis jäädvustasid Richard Straussi nime, olid sümfoonilised poemid, helikeelelt hilisromantilised, mõjutatud Berlioz ja Liszti loomingust. Nimetagem siin “Don Juan”, “Macbeth”, “Surm ja kirkastumine”, “Till Eulenspiegel”, “Nii kõneles Zarathustra”, “Don Quijote”. 20.sajandi algusest, kui tema esimesed ooperid lavale toodi, saabus tõeline kuulsus. Richard Strauss on suurim saksa ooperilooja Wagneri järel ja tema ooperid on mõjutanud XX sajandi ooperimuusika arengut. Kokku on 15 ooperit, mida võiks jagada kolme suunda: tragöödiad - “Salome” ja “Elektra”; Antiik-Kreeka ainelised koomilised ooperid – “Dafne”, “Danae armastus”, “Ariadne Naxosel”; Viini olustiku ainelised – “Roosikavaler”, “Intermezzo”, “Arabella”.

Richard Strauss oli oma aja väljapaistev dirigent, kelle pikk ja hiilgav karjäär oli seotud Müncheni ja Weimari orkestritega, aastatel 1898-1918 oli ta Berliini Riigiooperi peadirigent ja 1919-1924 Viini Riigiooperi peadirigent .

“Roosikavaler” (*Der Rosenkavalier*) esietendus 1911 Dresdenis. Ooperit komponeerides soovis Richard Strauss luua muusikalist komöödiat Mozarti stiilis. Koostöös libretisti Hugo von Hofmannsthaliga valmiski kaunis ja liigutav meistriteos täis muusikalist elegantsi, voolavaid meloodiaid ja külluslikku orkestratsiooni. Muusika tugineb suures osas Viini olustikumuusikale. Richard Strauss teeb siin kummarduse ka oma nimekaimu, Austria 19. sajandi valsikuninga Johann Straussi muusikale.

Libreto põhiline tegevusliin meenutab itaalia *commedia dell'arte* keskseid tegelasi. Küpses eas marssaliproua ja tema noor armuke aadlik Octavian, kes armub kaunisse Sophiesse, keda omakorda tahab kosida brutaalne vanahärra parun Ochs. See ei õnnestu, sest juhmi vanameest veavad noored ninapidi. Noore armastaja Octaviani osa on kirjutatud mezzosopranile, järgides traditsioone, mida Mozartki tegi ooperis “Figaro pulm” Cherubinoga. *Commedia dell'arte* traditsioonidest on tuttavad ka tegelaste äravahetamise ja mehest naiseks riietumise skeemid. Emotsionaalset tõsidust kannab ooperis Marssaliproua, kes pole enam kuigi noor, kes teab, et varem või hiljem kaotab ta noore Octaviani armastuse. Nii moodustubki ooperis armukolmnurk kolme naispeaosalise vahel - noor Sophie, vananev Marschallin ja nende armastatu Octavian. Suurepärase koomiline kuju on parun Ochs.

Ooperi tegevus toimub 18.sajandi keskel Viinis, keisrinna Maria Theresia valitsemisajal. Octavian veetis öö marssaliproua Marschallini juures. Armunuid häirib vanahärra parun Ochs. Octavian riietab end toaneitsiks. Parun vajab abiellumisel härra Faninali tütre Sophiega peiupoissi, „roosikavaleri“ (siit ka ooperi pealkiri). Octavian saadetakse roosikavalerina rikka, kuid tahumatu parun Ochsi noorele kihlatule kombekohast hõberoosi viima. Noored armuvad teineteisesse ja paruni pulmaplaanid paisatakse segi. Pärast takistuste ületamist ja parunile lõksu organiseerimist, laseb häbistatud parun jalga. Marssaliproua loobub armastusest ja aitab noortel sõlmida abielu.